

ΑΙΜΙΛΙΟΣ ΣΟΛΩΜΟΥ

Βραβείο Λογοτεχνίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2013

ΤΟ ΜΙΣΟΣ ΕΙΝΑΙ Η ΜΙΣΗ ΕΚΔΙΚΗΣΗ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Το μίσος είναι η μισή εκδίκηση**
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Αιμίλιος Σολωμού
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ — ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Ευδοξία Μπινοπούλου
ΣΧΕΔΙΑΣΗ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Χρυσούλα Μπουκουβάλα
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Μερσίνα Λαδοπούλου

© Αιμίλιος Σολωμού, 2015
© Σκίτσου οπισθοφύλλου: Slava Gerj/Shutterstock
© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2015

Πρώτη έκδοση: Οκτώβριος 2015

Έντυπη έκδοση ISBN 978-618-01-1247-4
Ηλεκτρονική έκδοση ISBN 978-618-01-1248-1

Τυπώθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτιού.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, διανομή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση, παρουσίαση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.

Έδρα: Τατοίου 121, 144 52 Μεταμόρφωση
Βιβλιοπωλείο: Έμμ. Μπενάκη 13-15, 106 78 Αθήνα
Τηλ.: 2102804800 • fax: 2102819550 • e-mail: info@psychogios.gr • www.psychogios.gr

PSYCHOGIOS PUBLICATIONS S.A.

Head Office: 121, Tatoiou Str., 144 52 Metamorfossi, Greece
Bookstore: 13-15, Emm. Benaki Str., 106 78 Athens, Greece
Tel.: 2102804800 • fax: 2102819550 • e-mail: info@psychogios.gr • www.psychogios.gr

ΑΙΜΙΛΙΟΣ ΣΟΛΩΜΟΥ

**ΤΟ ΜΙΣΟΣ
ΕΙΝΑΙ
Η ΜΙΣΗ
ΕΚΔΙΚΗΣΗ**

Στον Χάρη

Στα κεφάλαια που αποτυπώνουν πραγματικά γεγονότα, ημερομηνίες και τοπωνύμια έχουν αλλαχθεί για ενόητους λόγους.

Τα δυο κεφάλια ήταν ακουμπισμένα στο έπιπλο, δίπλα στην τηλεόραση Samsung LCD. Είχαν κλίση προς τα αριστερά και μιαν έκφραση μακαριότητας στο πρόσωπο. Το δέρμα μπλάβο. Τα χείλη τεντωμένα, μια υποψία χαμόγελου. Τα μάτια κλειστά. Τα μαλλιά ανασηκωμένα, ανακατωμένα. Από κει τα άρπαξε το χέρι του δολοφόνου, τα σήκωσε ψηλά σαν τρόπαιο και τα τοποθέτησε σε θέση περίοπτη. Το αίμα πηχτό, μαύρο, έρεε αργά από τον λαιμό. Οι τελευταίες σταγόνες που απέμειναν στις στραγγισμένες φλέβες. Σχημάτιζε μικρές κηλίδες, απλωμένες σε δυο μεριές στο ξύλινο τραπέζι. Το γαλάζιο χαλί απορρόφησε ό,τι έσταξε κάτω. Ο λεκές, σκούρος, στέγνωσε και ξεράθηκε. Το ένα κεφάλι έφερε τραύμα πυροβόλου όπλου στο μέτωπο.

Τα ακέφαλα ανδρικά σώματα κείτονταν στο δάπεδο. Είχαν πυροβοληθεί στο στήθος, σχεδόν εξ επαφής. Μία σφαίρα για το ένα, τρεις για το άλλο. Ήταν ήδη νεκρά κατά τον αποκεφαλισμό. Εκεί που έχασκε ο ανοιγμένος, κατακρεουργημένος λαιμός, το αίμα λίμναζε στο ξύλινο παρκέ, εισχωρούσε στους αρμούς, έφτανε μέχρι την άκρη του τοίχου. Τα πουκάμισα, τα παντελόνια ήταν ολοκόκκινα από τον χείμαρρο που ξεχύθηκε την ώρα που η λάμα τεμάχιζε βίαια κι αδέξια σάρκα, μυς, νεύρα, κόκαλα. Το μαχαίρι έκοψε με ισχυρά χτυπήματα πρώτα τον άτλαντα και τον άξονα, τους δυο πρώτους άνω αυχενικούς σπονδύλους, που συνδέουν το κρανίο με τη σπονδυλική στήλη και τα νωτιαία νεύρα. Έπειτα προχώρησε στο πρόσθιο τμήμα του λαιμού, αποκόπτοντας με απανωτές αδέξεις τομές, σε διαφορετικά σημεία, τον θυροειδή αδένα, τον λάρυγγα, την αριστερή και δεξιά καρωτίδα, το εγκάρσιο αυχενι-

κό νεύρο, την έσω και έξω σφαγίτιδα φλέβα, το ινιακό νεύρο.

Μερικά μέτρα χώριζαν τα πτώματα. Το ένα ήταν στραμμένο προς την Ακρόπολη, το άλλο προς την Πεντέλη. Ανάμεσά τους, στο κενό, είχε παραπέσει το μπρελόκ με τα κλειδιά του ξενοδοχείου. Στη γωνιά ήταν πεταμένο ένα κινητό τηλέφωνο iPhone 5 και στην πολυθρόνα δίπλα παρατηρημένο ένα μαύρο ντοσιέ Moleskine Folio Professional, φίσκα στα έγγραφα. Πιτσιλιές αίματος είχαν βάψει τον λευκό τοίχο, τα κάδρα, τον καναπέ, το τραπέζι, τους δυο δερμάτινους χαρτοφύλακες Samsonite και όσα χαρτιά βρίσκονταν στο γραφείο. Δίπλα, τα ακουμπισμένα ποτήρια, πλάι στο άδειο μπουκάλι Perrier, περιείχαν κάποτε μεταλλικό νερό, γεύση λεμόνι. Τώρα ένα ακαθόριστο ροζ υγρό, νερό νοθευμένο με αδέσποτες ρανίδες αίματος, διακρινόταν μέσα από τα γυάλινα τοιχώματα. Το πολυτελές σαλόνι της σουίτας του ενδέκατου ορόφου θύμιζε σφαγείο. Και η μυρωδιά του θανάτου να μετεωρίζεται πάνω από τα πτώματα, να ζουζουνίζει σαν τη μύγα στο σάπιο κρέας, η μυρωδιά του φόβου. Και η σιωπή, αδιάσπαστη και συμπαγής.

Στο τραπέζι ήταν αφημένος ένας δίσκος με φρούτα –μπανάνες, ακτινίδια, αχλάδια–, ένα μπουκάλι κόκκινο κρασί και παστέλι. Ο χαμηλός φωτισμός των πορτατίφ στις γωνίες έδινε μian απόκοσμη διάσταση στο σκηνικό. Στην αναμμένη τηλεόραση, την οθόνη της οποίας διέτρεχαν ξεραμένες ακανόνιστες κόκκινες γραμμές, ο ανταποκριτής της NET στις ΗΠΑ μετέφερε τις τελευταίες πληροφορίες για την τρομοκρατική επίθεση στον μαραθώνιο της Βοστώνης. Έπειτα άνοιξαν τα παράθυρα με τους καλεσμένους στο δελτίο ειδήσεων. Πλάνα από τη Μανωλάδα, τις καλλιέργειες με τις φράουλες, θερμοκήπια, αίμα στον δρόμο, κάποιος άρχισε να μιλάει. Μα δεν υπήρχε ήχος. Κάποιος είχε πατήσει το κουμπί της σίγασης.

Οι κουρτίνες ανέμιζαν στις ριπές του απογευματινού αέρα που εισέβαλλε από την ελαφρώς ανοικτή συρόμενη μπαλκονόπορτα. Απέναντι, μακριά, διακρινόταν η Ακρόπολη. Από τις λεωφόρους Μιχαλακοπούλου και Βασιλέως Κωνσταντίνου

ακουγόταν υπόκωφη η βουή των αυτοκινήτων. Στο πάτωμα του μπάνιου ήταν ριγμένη μια λευκή πετσέτα, βαμμένη κόκκινη. Πάνω στον νιπτήρα, μπροστά στον καθρέφτη, σ' ένα ποτήρι με τυπωμένο τον λογότυπο του ξενοδοχείου, βρισκόταν η οδοντόβουρτσα και δίπλα η οδοντόπαστα Colgate Max White, τα ξυριστικά σύνεργα, η κλασική Shulton Old Spice, σε λευκό μπουκάλι του 1940. Συλλεκτικό.

Προς το υπνοδωμάτιο σερνόταν μια χοντρή γραμμή αίματος. Ακόμα ένα πτώμα ήταν παρατημένο στο χαλί. Σχεδόν πεταμένο, γερμένο στο πλάι. Ανάσκελα. Τα μάτια του, ορθάνοιχτα, αντίκριζαν τον θάνατο. Πυροβολήθηκε στο μέτωπο, εκεί που το αίμα έπηξε κι έφραξε την τρύπα από τη σφαίρα. Στο υπνοδωμάτιο οδηγούσαν οι ματωμένες πατημασιές στο παρκέ και στις μοκέτες. Σταματούσαν μπροστά στον μεγάλο καθρέφτη. Στη γυάλινη επιφάνεια βρισκόταν κολλημένο φύλλο χαρτιού μεγέθους Α4. Το πληκτρολογημένο σε ηλεκτρονικό υπολογιστή μήνυμα έγραφε:

*Κανόνας πρώτος:
Άστε ντούα ου!*

*Στον τόπο! Που μέγαν τρόμον έσπερνε
μες στις ψυχές των οδοιπόρων.*

21 Απριλίου 2013

ΥΓ.: Οι κλέφτες ξόφλησαν από τα βουνά, κατέβηκαν στις πόλεις.

Γιωργάκης έπραξεν!

2/Δ1

Εν Αθήναις σήμερον, την 23ην του μηνός Απριλίου 1870, προσκληθείς ενώπιόν μας ο κάτωθι σημειούμενος, εξετάζεται ως ακολούθως.

Ερ. Πώς ονομάζεσαι κτλ.;

Απ. Περικλής Λιώρης, από το χωρίον Βίλια Μεγαρίδος, γεωργός άλλοτε στο επάγγελμα, χριστιανός ορθόδοξος.

Ερ. Από ποίαν εποχήν μετέρχεσαι τον ληστρικό βίον;

Απ. Από το 1856 μετά τον αγώνα στην Θεσσαλίαν εμπήκα στη συμμορία του Καλαμπαλίκη. Εκεί εγνωρίστηκα με τον Τάκο Αρβανιτάκη. Και ύστερις, μετά την φόνευσιν του Καλαμπαλίκη, τον ηκολούθησα.

Ερ. Ποίος ο σκοπός όπου ασπάζεσθε τον ληστρικό βίον;

Απ. Διά να καζαντήσωμεν.

Ερ. Πριν έρθετε εις Αττικήν πού εβρισκόσασταν;

Απ. Εις Λιβαδειάν.

Ερ. Και τι εκάμνατε εκεί;

Απ. Ολημεριάζαμε κι εξητήξαμε και μας έφεραν παρούτια, τζαρούχια, λουκούμια, σαράντα οκάδες αλεύρι, κρέας, κρασί, τελεμέδες και άλλα δεξίμια.

Ερ. Ποίος σας έφερεν;

Απ. Δεν ηξεύρω ποίος, ο Τάκος τα ηξευρεν αυτά.

Ερ. Και γιατί εφύγατε απ' εκεί;

Απ. Επροδόθημεν, εκτυπηθήκαμεν και κατεδιώχθημεν από τους αποσπασματάρχους.

Ερ. Και μετά την Λιβαδειάν για πού ετραβήξατε;

Απ. Περάσαμε στη Θήβα κι ύστερις δεχτήκαμεν επίθεσιν εις την Ριτσώναν κι ακολούθως στα Χειμαδιά. Εκεί μας έκρυψαν οι

τσομπάνηδες, γνώριμοι του Τάκου. Έπειτα υπήγαμε εις τη Μεγαρίδα. Εκεί είδαμεν τις παγάναις κι εφύγαμε στην Πεντέλη, ολημεριάσαμε στη Σταμάτα. Ύστερις στον Μαραθώνα εις ένα ρέμα πέντε ημέρας και μάλιστα μίαν φοράν διέβη η παγάνα από πλησίον μας, αλλά δε μας είδαν. Εκεί στον Μαραθώνα εμάθαμε την επομένην διά τους λόρδους.

Ερ. Και μετά την σύλληψιν των λόρδων επήγες με τον Χρήστο στο Αρβανιτάκη στην Κηφισιά; Τι γνωρίζεις να μας ειπείς;

Απ. Ο Χρήστος ήθελε να πάει ν' ανταμώσκει εκεί τη λαϊδή. Είχε λάβει γράμμα της μαζί μ' ένα δαχτυλίδι. Της έστειλε κι αυτός ένα μαχαίρι με πέτρες κι ένα κομπολόγι με χάντρες ασημένιες. Της έγγραψε πως ήθελε πολλά να τη δει, να κάμουν ομιλία. Το υπεσκέθη εκείνού του Βάνερ. Το 'πε του Τάκου. Αυτός δεν ήθελε ν' ακούσει. «Μουρλάθηκες, ωρέ», του 'πε. «Θα 'ναι κρυμμένοι παντού χωροφυλάκοι. Σαν τις αβδέλλες θα κολλήσουν απάνω σου. Θα σε πιάσουν». Ο Χρήστος υπεσκέθη λέει στο παιδί να δει τη μάνα του, δε θα τον πιάσουν, βαστάμε, λέει, τους λόρδους και φοβούνται μη γίνει καμιά στραβή. Ο Τάκος ήτουν αναντίον, φιλτιάστηκε, του 'βαλε τις φωνές. «Ο τόπος είναι ούλος πιασμένος, θα σου περάσουν σίδερα, δε θα μπορέσω να τους σφάξω, θα πάρουν και το δικό σου το κεφάλι, θα με βιάσουν να τους αφήσω λεύτερους».

Ο Χρήστος ήτουν αγύριστο κεφάλι. Κι ο Τάκος στα πολλά πολλά επείστηκε να τον αφήσει να κάμει κατά την κρίσην του, μόνο να φυλάγεται, να φύγει μπονόρα με μεγάλη μυστικότητα, οπούταν κινδυνώδες το μέρος. Ο Τάκος έστειλε χαμπέρι στους σπιγιούνους του, τους τζομπάνηδες, να συντρέξουν τον Χρήστο αν ήτο χρεία. Με επήρε και εμέ μαζί του, τζιράκι. Και οπίσω μας έπεσε ο Χορμόβας, να μας τηράγει αλάργα. Ο Τάκος δεν ηθέλησε να τον αφήσει μοναχόν του. Έτσι πήραμεν το πυρ και το σίδερον μαζί δι' ασφάλισιν και εκινήσαμε μπονόρα.

Φτάσαμε πρωτύτερα από τη λαϊδή και κρυφθήκαμε λίγο πέρα από το γιοφύρι μες στο ρουμάνι, οπίσω από 'να βράχο. Πιο πέρα ήτουνα ένας τζομπάνος βαλτός, ορμηνεμένος του Τάκου.

Από μακριά εφάνη σκόνη κι ύστερα γρικήσαμε την άμαξα. Στο γιοφύρι στάθηκε και ανέμενε. Ύστερις, η λαίδη εκατέβη με έναν φραγκοφορεμένο και τηρούσε γύρω γύρω. Φορούσε φουστάνι μαύρο, μακρύ, που το κρατούσε να μη σέρνεται κάτω. Στο αμάξι εγλέπαμε και μιαν άλλη σκιά μα δεν την εξεχωρίζαμε. Είπαμε θα 'ταν κρυμμένοι χωροφυλάκοι και δεν εφανερωθήκαμε. Τότες ήρθε κοντά ο τζομπάνος. Τον ρωτήσανε –ο φραγκοφορεμένος– αν τήραξε εδώθε τριγυρινά τον Χρήστο Αρβανιτάκη. Κι εκείνος αποκρίθη: «Ο Αρβανιτάκης δεν έρχεται ποτές όταν τον περιμένουν. Θα σ' εύρει εκείνος σαν το θελήσει». Ο φραγκοφορεμένος το 'πε της κυράς στη γλώσσα της. Τότες άνοιξε πάλι η άμαξα κι απ' εκεί εβγήκε μια νια κυρά. Ομοίαζε το δίχως άλλο με το παιδί, τον Βάινερ, και τη λαίδη. Θα 'ταν θυχατέρα της. Σαν εκοίταξα τον Αρβανιτάκη, εκείνος ήτουνα χαμένος. Εθαμπώθη. Ετήραγε ούλη την ώρα μονάχα αυτήνη. Τη νια κυρά, όχι τη γριά.

Τότες εμπήκαν ούλοι στην άμαξα και εφύγανε για το χωριό. Στον πλάτανο, μάθαμε ύστερις, στα καφενεία, η λαίδη ρώτηξε τους χωρικούς για τους Αρβανιτάκηδες. Είχε ένα μπουγκί γιομάτο τάλαρα. Έβγαλε και τους εκέρασε μια μπότζα ρακί. Αλλά δεν έμαθε τίποτις. Είχε εκεί αθρώπους σίγουρους ο Τάκος. Τους έκανε τεμπίχι από τα πριν να 'χουν κλειστό το στόμα τους.

Καθίσαμε ίσαμε δυο ώρες στο ρουμάνι. Ο Τάκος μάς επερίμενε κονεμένος στου προέδρου. Σ' όλο τον δρόμο οπίσω ο Χρήστος δεν έβγαλε μιλιά. Ήτουν άλλος άθρωπος σα γυρίσαμε στον Ωρωπό. Από τότε ήθελε να τη ματαδεί. Ακόμα και την ώρα που 'σφαζε το παιδί, εκείνηνε είχε στον νου του. Το 'ξερα το βλέμμα του. Το 'χα δει κι άλλοτες στο Γαρδίκι.

Το βράδυ τους έπιασα να πίνουν σπέρτα και να κάνουν ομιλία με τον Τάκο κατά τη συνήθεισή τους, σαν επήγαν άλλοι για φύλαξη, άλλοι να ξαπλωθούν. Εγώ ήμουν νοιασμένος και δεν εκοιμόμουν. Του 'πε να τη λησμονήσει. Του 'καμε φοβερισμούς πολλούς. Τα μάθια του γυάλιζαν. Ο Τάκος ήθελε να του δώσει σενέτι, μα αυτός τίποτε, δεν ήθελε να υποσκεθεί. Θα βάλει μπα-

ρούτι στην υπόθεση, τώρα που βρήκαν αλώνι ν' αλωνίσουν, του 'πε. Ύστερις σηκώθηκαν ξαγριεμένοι και χωρίστηκαν. «Θα τις πλερώσουμε τούτες τις διγαίρεςες, να κάμεις αυτό που σου λέγω», του 'πε ο Τάκος. «Δεν είμαι διοχτησία σου», φώναξε ο Χρήστος. Το πρωί του 'πα στοματικώς ότι δεν έκαμε καλά. Με τήραξε αγριεμένος κι έφυγε από σιμά μου. [...]

3/Δ2

Σήμεραν ήρθαν μαντάτα από την Αθήνα. Η μητέρα του παιδιού μου έστειλε ένα δαχτυλίδι με διαμάντια και μου έγραψε: «Κράτησέ το, αλλά στείλε πίσω τον γιο μου». Της έστειλα κι εγώ ένα δώρο και της απάντησα: «Κυρία, να είσαι ήσυχη, ο γιος σου είναι καλά και σου στέλλει κι αυτός ένα γράμμα του. Κάνε κι εσύ ό,τι μπορείς να τελειώνουμε μιαν ώρα γρηγορότερα. Σε ευχαριστώ διά το δώρο σου και θα έρθω να σε ιδώ».

*Τους χαιρετισμούς μου
Χρήστος Αρβανιτάκης*

4/A2

Αλλά το μίσος είναι, αναμφίβολα, ένας όρος όχι μόνο απαραίτητος, αλλά και ουσιαστικός του πολέμου.

Κορνήλιος Καστοριάδης

Να, λοιπόν, γιατί το έκανα.

Δεν ξύπνησα το πρωί και ξαφνικά τους μίσησα. Ήταν ένα μίσος που πλημμύριζε σιγά σιγά την ψυχή μου, σταγόνα σταγόνα τη δηλητηρίαζε, χρόνια ολόκληρα, από την παιδική μου ηλικία. Από τότε που... Πάντα θα αντηχεί στ' αυτιά μου εκείνος ο αναθεματισμένος κρότος, θα πετάγομαι συχνά στον ύπνο μου τρομαγμένος. *Μπαμ!* Ήμουν παιδί, διάβολε, ένα παιδί, ούτε δέκα χρόνων. *Μπαμ!* Καταραμένη στιγμή. Ναι, το μίσος μου θέρεινε μέρα με τη μέρα, κάθε φορά που τους έβλεπα στην τηλεόραση, κάθε φορά που άκουγα τις ειδήσεις. Μέσα στα σινιέ κοστούμια τους, στην τρίχα, με τα χρυσά μανικετόκουμπα, τους ακριβούς τους χαρτοφύλακες. Ανακατεύονταν τα σωθικά μου. Είχα τη μισητή εικόνα τους στο μυαλό μου, μια εμμονή που ερχόταν όλο και πιο επίμονη κάθε στιγμή, ό,τι κι αν έκανα.

Τα παιδιά που πεινούν, οι άνθρωποι που αυτοκτονούν, οι άστεγοι που αυξάνονται με γεωμετρική πρόοδο. Το ενάμισι εκατομμύριο των ανέργων, τα 2.800.000 των Ελλήνων που παραδέρνουν κάτω από το όριο της φτώχειας, οι εκατοντάδες χιλιάδες που εγκατέλειψαν την Ελλάδα, κυρίως νέοι, αναζητώντας αλλού την τύχη τους. Για όλους αυτούς τους απεχθάνομαι και τους μισώ.

Τους μισώ, γιατί κατέστρεψαν και τα δικά μου ευτυχισμένα χρόνια, γιατί ακόμα και τώρα βάζουν ταφόπλακα στα όνειρά μου.

Τους μισώ για όσα εκπροσωπούν, για όσους εκπροσωπούν. Τραπεζίτες, φοροφυγάδες, χρηματιστές, διεφθαρμένους πολιτικούς, τα μεγάλα αφεντικά του ΔΝΤ, της Ευρωπαϊκής Τράπεζας, της τρόικας. Λήσταρχοι κι αρχιληστές. Από μια σφηκοφωλιά, την ίδια σφηκοφωλιά, εφορμούν όλοι τους. Κι όποιον πάρει ο χάρος.

Εδώ πέρα αναπνέουν δυο ανθρωπότητες, δυο πραγματικότητες. Ζουν πλάι πλάι, το ξέρω καλά. Είναι η φτωχολογιά και η πλουτοκρατία.

Διαβάζω για τις αυτοκτονίες, κρατώ σημειώσεις, αποκόμματα εφημερίδων. Σ' έναν φάκελο οι αυτοκτονίες, σε άλλον τα εγκλήματα και οι δολοφονίες.

Προσπαθώ να κατανοήσω τους ανθρώπους που αποφασίζουν απελπισμένοι να βάλουν τέλος στη ζωή τους. Επιχειρώ να μπω στη θέση τους, στο μυαλό τους, τους φαντάζομαι, παρακολουθώ τις σκέψεις τους. Τόση δυστυχία, τόση απόγνωση, αίμα και θάνατος. Διαβάζω για τα εγκλήματα και τις δολοφονίες. Θέλω να μάθω για τη δυστυχία, θέλω να βυθιστώ κι εγώ στη δική τους δυστυχία. Θέλω να μισήσω όσο γίνεται πιο πολύ, μέχρι εκεί που δεν πάει, τα καθάρματα που έσυραν εδώ τη χώρα. *Πολιτική είναι η συστηματική οργάνωση του μίσους.* Θέλω να μισήσω όσο δεν έχω μισήσει ποτέ.

Ναι, τους μισώ, τους μισώ. Χίλιες φορές τους μισώ. Το μίσος είναι η μισή εκδίκηση. Η άλλη μισή...

Όλη τη βδομάδα ο Ρωμανός Σεργίδης δίνει την ψυχή του στο πανεπιστήμιο, στους φοιτητές του. Και τα Σαββατοκύριακα χαλαρώνει. Βλέπει αστυνομικές ταινίες, κατά προτίμηση παλιές ασπρόμαυρες. Αμερικάνικες. Και διαβάζει κλασικά νουάρ, κυρίως Ζορζ Σιμενόν – *Ο ανθρωπάκος από το Αρχαγγέλσκ*, *Ο άνθρωπος που έβλεπε τα τρένα να περνούν*, *Οι αρραβώνες του κυρίου Ιρ*, *Η φυγή του κυρίου Μοντ*, αυτά ήταν τα αγαπημένα του.

Κοιμάται μέχρι αργά το πρωί. Κι ύστερα αρχίζει ο μαραθώσιος ταινιών, βιβλίων και μουσικής, με εξαίρεση μικρά διαλείμματα για τις ταπεινές του ασχολίες και ανάγκες. Και μισή ώρα το απόγευμα για τη γυμναστική του. Ποδήλατο και διάδρομος με θέα τον Υμηττό και το δάσος της Καισαριανής υπό τους ήχους κλασικής μουσικής. Μπαρόκ: Μπαχ, Βιβάλντι, Σκαρλάτι. Το μεσημέρι της Κυριακής πετάγεται στο πατρικό του, στους ηλικιωμένους γονείς του. Συνήθεια που άρχισε μετά τις σπουδές του στη Σκοτία κι έγινε απαραίτητος κανόνας. Το σπίτι τους, ένα διαμέρισμα σε μια παμπάλαιη πολυκατοικία, δέκα λεπτά απόσταση με ταξί από το δικό του διαμέρισμα στον Ζωγράφου.

Φτάνει πάντα με γλύκισμα και το απαραίτητο μπουκάλι κρασί. Και την εφημερίδα παραμάσχαλα. Πάντα γύρω στις δώδεκα. Διαβάζει την εφημερίδα του για καμιά ώρα, σιωπηλός στην πολυθρόνα, γυρνώντας ακατάπαυστα τις σελίδες. Η μητέρα του τον παρακολουθεί, καθώς διασχίζει κάθε τόσο το σαλόνι σέρνοντας τα πόδια της μέσα στις παντόφλες. Οι γκριμάτσες, οι αναστεναγμοί, τα τσακίσματα του χαρτιού. Ο πατέρας του κάθεται απέναντί του βουβός και καπνίζει, φυλλομετρώντας τις σελίδες που ξεπέταξε στα γρήγορα.

Έπειτα η μάνα του δίνει το σύνθημα: «Έτοιμο!» Παίρνουν από μια γωνιά στο βαρύ ξύλινο τραπέζι, αρχαία κατασκευή του πατέρα του. Είναι η ώρα που ανταλλάσσουν τα νέα τους. Η μάνα του για τον Αντώνη, τον αδελφό του στην Αγγλία, «ούτε φέτος θα 'ρθει για το καλοκαίρι με τη γυναίκα του, θα πάνε λέει στη Γαλλία», για τις αρρώστιες, την ακρίβεια. Ο πατέρας του για παλιούς συναδέλφους του στις οικοδομές, για τον Τριπολίτη που τον είδε τυχαία στον δρόμο, για την μπίρα που ήπιαν παρέα στο καφενείο, τις πολυκατοικίες που χτίστηκαν εδώ πιο κάτω στη γειτονιά, «άθλιες κατασκευές, φτηνά υλικά, μια μέρα θα καταρρεύσουν με τον πρώτο σεισμό». Κι εκείνος για το ταξίδι του την ερχόμενη εβδομάδα στην Ιταλία για ένα συνέδριο, *Το φαινόμενο της ληστείας στην Ελλάδα και την Ιταλία τον 19ο αιώνα – Ομοιότητες και διαφορές*, και... να μην τον γυρεύουν άσκοπα.

Ύστερα κάθονται και πάλι οι δυο τους, πατέρας και γιος, στις πολυθρόνες κοντά στην τζαμαρία, στο μπαλκόνι. Στο παλιό πικάπ ο Καζαντζίδης, *Απονη ζωή... Από τα μικρά μου χρόνια...* Καπνίζουν και πίνουν αργά αργά το υπόλοιπο κρασί, πάντα κόκκινο αρικαρά. Κρασί τσιριγώτικο. Μια ποικιλία που οι Κυθήριοι της Σμύρνης μεταφύτευσαν στο νησί από τον Κουκλουτζά πριν από την Καταστροφή. Στην κουζίνα ακούγεται το νερό που τρέχει στον νεροχύτη, οι τεντζερέδες που χτυπούν, τα πιάτα που ακουμπούν το ένα πάνω στο άλλο στη στραγγίστρα. Κι εκείνος κοιτάει από τον πέμπτο όροφο τις καινούργιες πολυκατοικίες, πετρωμένοι γίγαντες στην καταχνιά, αυτές που θα πέσουν με τον πρώτο σεισμό, τα μεγάλα μπαλκόνια, τις κλειστές κουρτίνες, τις στέγες με τα κόκκινα κεραμίδια στα ταπεινά προσφυγικά σπίτια. Παρατηρεί ένα σμήνος ψαρόνια να σκίζουν τον ουρανό βιαστικά, μαύρες κουκκίδες, και να χάνονται σαΐτες στο πάρκο ανάμεσα στα δέντρα, να προφυλαχτούν. Ύστερα τη βροχή, λεπτές κορδέλες, να πέφτει λοξά, τις στάλες να αναπηδούν στο περβάζι, ο βελούδινος ήχος. Κάτω στους δρόμους βουίζουν οι νεροσυρμές,

κατεβαίνουν από τους γύρω λόφους και τα λούκια, γλείφουν τα ρείθρα και χάνονται στις στροφές και στους υπονόμους.

Ο παππούς του έφτασε σ' αυτόν εδώ τον τόπο δωδεκαετής, καταδιωγμένος με το μαχαίρι και τη φωτιά από τον Κουκλουτζά, με τη μητέρα και την αδελφή του, πάμφτωχος. Τον πατέρα του τον έχασαν. Αμελέ ταμπουρού*. Δεν τον ξανάδαν. Σε ένα τέτοιο σπίτι, φτωχικό, μια σταλιά, έζησε και πέθανε ο παππούς του, ο πρώτος Ρωμανός. Εκεί γεννήθηκε ο πατέρας του. «Ας όψονται οι αίτιοι, τα λαμόγια οι πολιτικοί. Αυτοί τα κάμανε. Εξυπηρετούσαν τα συμφέροντα των μεγάλων. Νοιάστηκαν ποτέ για τον κοσμάκη; Χμ... Τον έριξαν στη φωτιά και τον άφησαν εκεί να λαμπαδιάζει, να τσουρουφλίζεται», συνήθιζε να λέει. Θυμόταν τα διαβόητα λόγια του πρίγκιπα Ανδρέα, τον Δεκέμβριο του 1921, προς τον Μεταξά: *Θα ήξιζε πράγματι να παραδώσωμεν την Σμύρνην εις τον Κεμάλ διά να τους πεσοκόψη όλους αυτούς τους αχρείους.* Ναι, συχνά επαναλαμβάνει τούτα τα λόγια, λέξη προς λέξη, λόγια γραμματισμένων, τ' αποστήθισε, και κουνάει το κεφάλι του πικραμένος.

Ο πατέρας του πέρασε τη ζωή του στις οικοδομές. Σκληρή δουλειά, ταπεινή και τίμια, μα τουλάχιστον υπήρχε πάντα ένα μεροκάματο. Πάντα. Με αυτό τους σπούδασε. Αυτόν και τον αδελφό του. «Να είσαι τίμιος και ειλικρινής. Τίμιος και ειλικρινής, να έχεις μπέσα», του έλεγε πάντοτε. «Να μην αδικήσεις κανέναν στη ζωή σου». Αυτή είναι η κληρονομιά του. Χρήματα κι ακίνητα δεν έκανε. Δεν ήξερε πολλά γράμματα, αλλά για την Καταστροφή είχε διαβάσει. Διάφορα. Ήθελε να μάθει για

* Τάγματα εργασίας τα οποία λειτούργησαν στη Μικρά Ασία στη διάρκεια του Α' Παγκόσμιου Πολέμου και της Μικρασιατικής Καταστροφής. Πρόκειται για καταναγκαστικά έργα στα οποία στέλνονταν άνδρες ηλικίας 15-48 ετών, κυρίως Έλληνες και Αρμένιοι, οι οποίοι εργάζονταν κάτω από εξαιρετικά αντίξοες συνθήκες. Ήταν μια από τις μεθόδους εθνοκάθαρσης που υιοθέτησαν οι Νεότουρκοι του Κεμάλ Ατατούρκ. Εκατοντάδες χιλιάδες Έλληνες χάθηκαν στα αμελέ ταμπουρού.

τη ζωή εκεί του πατέρα, του παππού του, το περίφημο ροζακί σταφύλι, την ποικιλία ερπ-καρά –αρικαρά– και το κρασί του Κουκλουτζά. Τις ρίζες του. Τον χαμένο παράδεισο. Να βρει μιαν άκρη. Γιατί αυτό το κακό, πώς έγινε αυτή η τραγωδία; Ποιοι ευθύνονται; Ποιοι κρύβονται πίσω από την επίσημη Ιστορία; Με την απλοϊκή του κρίση, σχημάτισε άποψη. Και κατά κάποιον τρόπο, έναν παράξενο τρόπο, η μανία αυτού του λαϊκού ανθρώπου για την Ιστορία πέρασε στον Ρωμανό Σεργίδη. Έγινε ιστορικός ώστε να διερευνά το παρελθόν, να θέτει ερωτήματα πάνω στις απαντήσεις κι απαντήσεις πάνω στα ερωτήματα. Να δίνει χρονικό βάθος και προοπτική στη δική του πρόσκαιρη ανθρώπινη ζωή.

Λίγους μήνες μετά τη συνταξιοδότηση του πατέρα του, ο Σεργίδης έλαβε πρόσκληση για ένα συνέδριο στη Σμύρνη. Ήθελε να πάρει μαζί και τους γονείς του. Δώρο το εισιτήριο και το ξενοδοχείο. Από αυτόν. Η μάνα του δεν ήθελε, ο πατέρας του πήγε. Βρήκανε το χωριό, σήμερα λέγεται Αλτίνγκιακ, ρώτησαν για το σπίτι των Σεργίδηδων, μισά αγγλικά μισά τούρκικα, νοηματική, αλλά δεν ήξερε κανείς να τους πει. Ο πατέρας του είχε ακούσει πολλά από τον παππού Ρωμανό και είχε διαβάσει άλλα τόσα, αλλά στον Κουκλουτζά, όχι, δε βρήκε τίποτα. Ούτε τις εκκλησίες, ούτε τα αποστακτήρια, ούτε τα ελαιοτριβεία, ούτε τις απέραντες εκτάσεις με τους περίφημους αμπελώνες. Μόνο το πέτρινο σχολείο του 1921 στην πλατεία. Περιπλανήθηκαν, μπήκαν σε μια ερειπωμένη εκκλησία, είδαν ορισμένα παλιά σπίτια, ραγισματιές στους τοίχους, πέτρα, κεραμίδι, σάπια ξύλινα παραθυρόφυλλα, που θα 'ταν ίσως ελληνικά, καθίσανε στην πλατεία για καφέ. Κι αυτό ήταν. Αυτό ήταν. Επέστρεψαν σιωπηλοί στη Σμύρνη με ταξί. Τις υπόλοιπες δυο μέρες ο πατέρας του ήταν αδιάθετος. Δε βγήκε καθόλου από το ξενοδοχείο. Κλείστηκε μέσα. Ούτε στην προκυμαία ήθελε να πάει, εκεί που αφανίστηκαν τόσες ψυχές. Όχι, δεν ήθελε. Δεν άντεχε. «Τους κερατάδες... τους κερατάδες...» μονολογούσε. Ο Ρωμανός Σεργίδης ήξερε σε ποιους αναφερόταν. *Ας όψονται...*

Έτσι περνούν συνήθως τις Κυριακές τους: να κάθονται στις πολυθρόνες καπνίζοντας, πίνοντας κρασί μέσα σε εναλλαγές παρατεταμένης σιωπής και σχολιασμού της τρέχουσας επικαιρότητας – για την τρόικα, τα νέα μέτρα, τη μειωμένη σύνταξη, τα χαράτσια. Ύστερα έρχεται και η μάνα του κοντά. Βυθίζεται στον καναπέ. Με τα χοντρά κοκάλινα γυαλιά της, τα σύνεργα του ραψίματος. Κλωστές, δαχτυλήθρα, βελόνες, κουβαρίστρες... Να μαντάρει καμιά κάλτσα, ένα πουκάμισο, να καρικόσει το στρίφωμα ενός παλιού φουστανιού που ξεχάστηκε χρόνια στην ντουλάπα, να ράψει πετσετάκια, τραπεζομάντιλα. Ο Σεργίδης κοιτάει τα μακριά, στραβά της δάχτυλα που παλεύουν με επιδεξιότητα, παρά την ηλικία της, να δώσουν σχήμα στο χάος, να βάλουν μια τάξη στις κλωστές, να γεφυρώσουν την αρχή με το τέλος. Μένει κι αυτή αμίλητη για κάμποση ώρα, ακούνε και οι τρεις το ρολόι να χτυπάει στο ξύλινο έπιπλο στη γωνία, να τους νανουρίζει. Ο πατέρας του χαμουριέται, κλείνει τα μάτια, γέρνει το κεφάλι.

Ο Σεργίδης ξέρει τούτη τη σιωπή της μάνας του. Ξέρει πως παλεύει μέσα της να αρχίσει την κουβέντα. Να βρει τις λέξεις. Να τις βάλει στη σειρά. Πάντα το ίδιο βιολί. Το έχει καημό. Θέλει να τον δει γαμπρό. Με δική του οικογένεια, γυναίκα, παιδιά. Κι εγγόνια γι' αυτήν. *Αν περίμενε από τον άλλο τον προκομμένο και την Εγγλέζα σύζυγό του... αυτή την... την... Τόσα ψάρια η θάλασσα, αυτήν βρήκε να πιάσει;*

Ο Σεργίδης πατήρ ανοίγει τα μάτια. «Έλα τώρα, τα παραλές, κόφ' το πια, μια χαρά κοπέλα είναι. Στον γιο σου αρέσει, εσένα δε σου πέφτει λόγος», τη μαλώνει. Αυτή τον χαβά της. *Αυτή η... κι αυτή η...*

«Τα χρόνια περνάνε, αγόρι μου. Πρέπει να πάρεις μια απόφαση. Κοίτα να βρεις κανένα καλό κορίτσι από τον τόπο μας», φέρνει την κουβέντα εκεί που πονάει.

Της είχε γίνει έμμονη ιδέα. Στην αρχή ο Σεργίδης εκνευριζόταν. Έκοβε μαχαίρι την κουβέντα, δε σήκωνε υποδείξεις, έλεγε, για την προσωπική του ζωή. Δική του είναι, ό,τι θέλει θα

κάνει. Ο πατέρας του έπαιρνε το μέρος του. «Άσ' τον... Καλά σου λέει το παιδί. Τι χώνεις τη μύτη σου εσύ;»

Τη λυπάται. Ξέρει πως βασανίζεται και τη λυπάται. Βλέπει την υγρασία στα μάτια της και μετανιώνει που της μιλάει απότομα. Κι έτσι, σιγά σιγά, την αφήνει να κάνει το δικό της. Κι εκείνη βρίσκει πάντα τρόπο, διά της τεθλασμένης, να φέρει πάλι την κουβέντα στα ίδια και τα ίδια. «Ο Γιώργος, εδώ στον έκτο, της κυρα-Λουκίας, έκανε και δεύτερο αγοράκι. Γέννησε την Τετάρτη η γυναίκα του. Θαρρώ Λουκά θα βαφτίσουν το παιδί», λέει ανάμεσα στις βελονιές.

Ο Σεργίδης υποδέχεται τα λόγια της μ' ένα μειδίαμα. Αρχίζει να το απολαμβάνει κιόλας. Με χιούμορ και κυνισμό. «Χθες το πρωί δεν είχα μάθημα και πήγα στη λειτουργία. Του Αγίου Ανδρέα. Θα αρχίσουν τώρα πολλές γιορτές μαζεμένες. Αύριο το απόγευμα έχει εσπερινό. Λέω να πάω. Εκεί στη γειτονιά μου, κοντά», λέει, επιστρατεύοντας όλη τη σοβαρότητά του.

Η μάνα του τον κοιτάει με το μισό της. Πού το πάει δεν έχει καταλάβει. «Εκκλησία εσύ; Χα! Τι έπαθες; Άρρωστος είσαι; Εσύ απ' έξω πέρναγες και πολύ σου ήταν...»

Μα αυτός συνεχίζει: «Και το Πάσχα λέω να πάω λίγες μέρες στο Άγιο Όρος. Θα ρίξω και μια ματιά στο αρχείο τους για το βιβλίο μου». Ένας λήσταρχος είχε καταφύγει κάποτε εκεί και πέθανε μοναχός σε βαθύ γήρας, ξεχασμένος. Οι διωκτικές Αρχές τον αναζητούσαν παντού, αλλά αυτός άφαντος. Η αλήθεια αποκαλύφθηκε χρόνια μετά τον θάνατό του.

Κι η μάνα του επιμένει. «Απόφαση χρειάζεται, αγόρι μου», λέει και παλεύει με τις βελόνες και τα νήματα να ράβει... προικιά για τη μέλλουσα νύφη της.

Εκείνος σωπαίνει, εκείνη τον κρυφοκοιτάζει. Τότε ρίχνει τη βόμβα του.

«Ξέρεις, μάνα... Το σκέφτομαι εδώ και καιρό. Λέω να πάω σε μοναστήρι. Θα παρατήσω το πανεπιστήμιο». Εκδίκηση.

Γουρλώνει τα μάτια της, το στόμα της χάσκει. Μέχρι που η σοβαρότητα σπάει στο πρόσωπό του κι ο Ρωμανός σκάει στα

γέλια. Και η καρδιά της επιστρέφει στη θέση της. Σηκώνει τα χέρια, σταυροκοπιέται, μια, δυο, τρεις φορές. Την αγαπά τη μάνα του, της έχει αδυναμία. Ναι, τη βλέπει να βασανίζεται. Τι να κάνει; Έτσι αποφασίζει κανείς; Τόσο εύκολο το 'χεις;

Βέβαια, είχε τις σχέσεις του όλα αυτά τα χρόνια. Περιστασιακές. Κι ορισμένες σοβαρές, που κράτησαν περισσότερο, αλλά ναυάγησαν στη ρουτίνα της καθημερινότητας, η φλόγα έσβησε μέσα στην περιπλοκότητα των συναισθημάτων, των λέξεων, των δισταγμών, της αμφιβολίας.

Ωστόσο, τους τελευταίους μήνες κάτι αλλάζει. Και πρώτη φορά τού φαίνεται πως βρίσκεται μπροστά σ' ένα βασανιστικό δίλημμα. Αν θα πρέπει επιτέλους να περάσει τη γραμμή της εργένικης ζωής και να βρεθεί απέναντι. Βγαίνει με μια νέα γυναίκα. Η σχέση τον γεμίζει. Κι όταν σμίγουν, νιώθει πληρότητα, μπορεί να πει πως είναι ευτυχισμένος. Έτσι θέλει να πιστεύει πως νιώθει κι αυτή. Αλλά είναι εύκολο ν' αφήσει πίσω την πραγματικότητα όπως την ξέρει και τη βιώνει τόσα χρόνια; Όχι, δεν ξέρει.

Ο Αποστόλου κάθεται στην κεφαλή του τραπεζιού. Απέναντι η γυναίκα του, η Άννα, δεξιά αριστερά οι γιοι τους. Σπάνια στιγμή. Συνήθως αυτός λείπει. Μόλις έφτασε από το γραφείο. Κυριακή. Τους κάλεσαν εκτάκτως όλους στην υπηρεσία. Ανακλήθηκαν οι άδειες. Δεν πρόλαβε να αλλάξει. Φορά την υπηρεσιακή του στολή με τα διακριτικά, τον χρυσό αστέρα και τη φλογοφόρο. Μετά τις δολοφονίες των τροϊκανών, λίγο πριν από το μεσημέρι, η αστυνομία βρίσκεται επί ποδός. Αυτοψία στον χώρο του εγκλήματος, στο ξενοδοχείο, συσκέψεις επί συσκέψεων μέχρι αργά το απόγευμα. Βράδιασε ώσπου να κατανεμηθούν οι ευθύνες, οι αρμοδιότητες. Κι όταν μπήκαν τα πράγματα σε μια σειρά, το νερό στ' αυλάκι, όταν ανέλαβε ο καθένας το μερίδιο που του αναλογεί, οι... άνευ χαρτοφυλακίου αναχώρησαν μέχρι νεωτέρας.

Ο Αποστόλου χαμογελά. Κάνει προσπάθειες να χαμογελάσει. Τα αγόρια τον ρωτούν για την τετραπλή δολοφονία. Είδαν τις ειδήσεις στην τηλεόραση, άκουγαν όλη μέρα τις σειρήνες, τα περιπολικά, τα ασθενοφόρα, να αναστατώνουν επί ώρες το κέντρο και τις γύρω συνοικίες. Πανδαιμόνιο. Αυτός δεν απαντά, ποτέ δεν απαντά, δε συζητά ποτέ τα υπηρεσιακά του στο σπίτι – όταν βρίσκεται φυσιολογικές ώρες στο σπίτι. Είναι το καθήκον του.

«Ξέρω ό,τι ξέρετε κι εσείς», τους λέει. Πάντα η ίδια απάντηση. Το ίδιο πάντα ψέμα. Οι μικροί δεν είναι χαζοί, κουνούν το κεφάλι, σουφρώνουν τα χείλη δυσαρεστημένοι. Ένα ανώδυνο ψέμα. Που τον βγάζει, ωστόσο, από τη δύσκολη θέση. Κι ύστερα αλλάζει κουβέντα. Πάντα αυτό κάνει, αλλάζει κουβέντα, στρίβει αντίστροφα τη βίδα, όταν θέλει να ξεγλιστρήσει.

Πάλι η Άνδρος, πάλι ο Αμμόλοχος. Η νοσταλγία. Του έχει γίνει έμμονη ιδέα. Αγαπά το νησί, αγαπά το χωριό του. Και προσπαθεί να κοινωνήσει αυτή τη λατρεία στα παιδιά του. Τον άλλο μήνα θα περάσουν μια βδομάδα, Πάσχα, στο σπίτι του παππού και της γιαγιάς.

«Πάλι στον Πύργο του Γιαννούλη θα μας πας, πάλι στη βρύση του Γκιωνάκη, στους Αγίους Σαράντα. Πάλι θα τρέχουμε στις ερημιές να βγάλουμε φωτογραφίες», διαμαρτύρεται ο πιο μικρός. Ο Αποστόλου χαμογελά ξανά. Τους υπόσχεται πως αυτή τη φορά θα τους πάει σε μέρη που δεν έχουν ξαναδεί, στο σπήλαιο του Αλαδινού, στον Πύργο του Μπίστη και στους καταρράχτες, υπέροχοι καταρράχτες. Προσπαθεί να τους δελεάσει. Θα τους αφήσει να κρατήσουν τη Leica, να βγάλουν κι αυτοί φωτογραφίες. Θα μπορούσαν να πάνε στον Ζόρκο, να στήσουν τη μηχανή στο τριπόδι, να παρατηρήσουν και να φωτογραφίσουν με τον πεντακοσάρη φακό πουλιά, γλάρους, πετρίτες, ψαραετούς, αν είναι τυχεροί. «Δε θέλετε; Στο κάτω κάτω... σκεφτείτε... υπάρχει και η φουρτάλια της γιαγιάς».

«Μόνο αυτό... τίποτε άλλο», λέει ο μεγάλος, μαθητής της Β' Λυκείου.

«Όχι, δεν είναι μόνο αυτό. Υπάρχουν και τα μάσκουλα, τα βεγγαλικά. Ολόκληρος πόλεμος...»

«Μην γκρινιάζετε», τους κάνει παρατήρηση η μάνα τους. «Τρία χρόνια έχουμε να πάμε όλοι μαζί στην Άνδρο. Για σας το κάνουμε. Όσο κι αν οικονομικά... Τέλος πάντων, ο παππούς και η γιαγιά σας έχουν κάθε δικαίωμα να σας βλέπουν πού και πού. Δεν μπορούμε να τους το στερούμε. Είναι μεγάλοι άνθρωποι πια...»

Σκύβουν στο πιάτο μουτρωμένοι, πέφτουν στο φαΐ. Κοτόπουλο με πατάτες στον φούρνο. Κάτι μουγκρίζουν, κάτι ψιθυρίζουν και σωπαίνουν. Το πιρούνι χτυπάει αδέξια πάνω στα πιάτα. Ακούγεται το νερό να κυλάει από την κανάτα στα ποτήρια.

«Πήγα στο πρακτορείο. Πήρα τα εισιτήρια», λέει η Άννα. «Από την προηγούμενη εβδομάδα έχουν ανεβάσει τις τιμές.

Εξήντα ευρώ επιπλέον στο σύνολο. Σκέτη εκμετάλλευση», δυσανασχετεί.

Ο Αποστόλου κουνάει το κεφάλι του. Μασάει την μπουκιά του, καταπίνει. Σκουπίζει τα χείλη του με την πετσέτα. Καταλαβαίνει. «Επιτέλους, θα πρέπει να βρεθεί ένας τρόπος να μπει τέρμα σ' αυτή την αισχροκέρδεια», σχολιάζει. Κι έπειτα ρωτάει τα παιδιά για το σχολείο, ευκαιρία τώρα που τα 'χει μπροστά του, πώς τα πάνε, αν εξακολουθεί ο μεγάλος να τσακώνεται με τον καθηγητή της Ιστορίας.

«Δεν τον αντέχω», λέει αυτός, «δεν ξέρω πώς θα τελειώσει η χρονιά. Όλο με το Βυζάντιο τα 'χει. Αν μπορούσε, θα φόρτωνε και τη σημερινή κρίση στους Βυζαντινούς», γκρινιάζει κι έπειτα αρχίζει να τον μιμείται, χρωματίζοντας τη φωνή του, κουνώντας παράξενα τα χέρια του: *Εκμεταλλεύονταν τον απλό κόσμο, τους λαούς, τα γειτονικά κράτη, ήταν βάνανσοι, θρησκόληπτοι μέχρι αηδίας*. Ύστερα συνεχίζει με τη δική του φωνή, μπουκωμένος: «Και το χειρότερο... αυτή δεν ήταν ελληνική αυτοκρατορία, ήταν ένα πολυεθνικό μωσαϊκό, καταδικασμένο να σβήσει αργά ή γρήγορα».

Ο Αποστόλου τώρα γελάει συγκρατημένα. Το βρίσκει αστείο. Ο γιος του είναι μαχητικός. Δεν του μοιάζει καθόλου. Αυτός μια ζωή σκύβει το κεφάλι. Στο σχολείο, στο πανεπιστήμιο, στη σχολή και τώρα στην υπηρεσία. Παντού. Τον χαίρεται τον γιο του, είναι δυναμικός, διεκδικητικός. Του αρέσει. Είναι κι αυτό ένα προσόν μέσα σε τούτη τη ζούγκλα.

«Να φανταστείτε, χθες μας είπε ότι οι Βυζαντινοί έξυναν τις μπογιές στις εικόνες ή έτριβαν τα κόκαλα των αγίων και τα μεταλάβαιναν με τη Θεία Κοινωνία. Τίποτα κουκουές θα είναι. Ή κάτι χειρότερο: ΣΥΡΙΖΑ. Όλο κάτι τέτοια παλαβά βγαίνουν και λένε τελευταία, για τη Μικρά Ασία, τα αρχαία ελληνικά και τα ρέστα. Δεν άντεξα. Και του είπα πως δεν ξέρω αν αυτό που λέει είναι αλήθεια, αλλά πιστεύω πως αν έγινε, θα έγινε μερικές φορές, μεμονωμένα. Δεν μπορεί να γενικεύει. Αυτό δεν ήταν το Βυζάντιο».

Ο Αποστόλου εξακολουθεί να χαμογελά. Η Άννα τον κοιτάζει αυστηρά. Και μπαίνει στη μέση.

«Ναι, Χρήστο, πες του κιόλας πως καλά κάνει κι αντιδρά. Καμάρωσε τον! Χρυσουγίτης θα καταλήξει στο τέλος. Όλα αυτά τα πολιτικά δεν έχουν θέση στο σχολείο. Κατάλαβες, Γιάννη;» λέει γυρνώντας στο παιδί. Κι ύστερα μαλώνει τον μικρότερο που παράτησε το πιάτο του και τους χαζεύει: «Εσύ, Απόστολε, στο φαί σου!»

Ο Αποστόλου της βρίσκει δίκαιο. Δεν είναι σωστό. Στρέφεται κι αυτός στο παιδί. «Εσύ από το ένα θα βάζεις, από το άλλο θα βγάζεις. Κατάλαβες; Δε χρειάζεται ν' αρχίσεις τις αντιπαραθέσεις μαζί του. Και στο κάτω κάτω, καθηγητής σου είναι. Ό,τι κι αν λέει, πρέπει να τον σέβεσαι. Όταν...»

Και τότε... και τότε χτυπάει το κινητό του τηλέφωνο. Η Άννα σηκώνει το κεφάλι, τον κοιτάει θλιμμένη ξανά. Ξέρει. Διαίσθηση. Την κοιτάει κι αυτός. Καταλαβαίνει. Βλέπει τον αριθμό. Παρατάει το πιρούνι στο πιάτο, την πετσέτα στο τραπέζι. Σηκώνεται και πάει στο δωμάτιό τους. Κι όταν επιστρέφει, σε δυο λεπτά, πετάει στενοχωρημένος ένα *λυπάμαι*, βλέπει τα κατεβασμένα μούτρα της γυναίκας του. Πρέπει να φύγει επειγόντως. Τον ζητούν στην Ασφάλεια. Ο ίδιος ο αρχηγός. Αφήνει στη μέση το φαγητό του και φεύγει.

Μια φορά είχε βρεθεί ξανά στο γραφείο του αρχηγού. Μαζί με άλλους, μόλις προαχθέντες αστυνομούς. Σύντομη γνωριμία, χειραψίες, συμβουλές. Ήταν ανάμεσα σε πολλούς. Μα τώρα, τώρα τον έχει απέναντί του. Αυτόν και τον υπαρχηγό δίπλα του. Νιώθει μικρός, πολύ μικρός μπροστά στα χρυσά σιρίτια, τα αδαμάντινα αστέρια, τη σπάθη, τη ράβδο και τη φλογόφορο ροιά που αστράφτουν στις επωμίδες τους. Αντιστρατηγοί αυτοί, αστυνομός Α' αυτός.

Ναι, νιώθει παράξενα. Είναι η ίδια νευρικήτητα που αισθάνεται κανείς την πρώτη μέρα στο σχολείο, στο δημοτικό. Παράξενο, αλλά εκεί πέταξε η μνήμη του. Χάθηκε μέσα στον χρόνο. Τη θυμάται ακόμη εκείνη την ιδιότυπη νευρικήτητα. Και θα

τη θυμάται μέχρι το τέλος της ζωής του. Ανηφόριζε με γοργό βήμα, με την τσάντα περασμένη στην πλάτη. Αγκομαχούσε. Φοβόταν. Δεν ήθελε να αργήσει. Έβλεπε συχνά από τον φράχτη τον δάσκαλο στην αυλή με το ραβδί στο χέρι. Ήξερε. Του είχαν μιλήσει τα άλλα παιδιά, είδε τις πληγιασμένες παλάμες τους. Όχι, δεν ήθελε να αργήσει. «Μας μαθαίνει γράμματα με το ξύλο», του είπαν. Και φαντάστηκε την εικόνα. Βιβλίο στο ένα χέρι, ραβδί στο άλλο. Έτσι θα μάθαινε γράμματα.

Να τον τώρα εδώ. Μπροστά στον αρχηγό. Σαν σχολειάρο-παιδο να περιμένει. Άγχος. Η καρδιά χτυπά. Ιδρώνει. Ο αρχηγός είναι λίγο πάνω από τα εξήντα, καλοστεκούμενος, γκριζομάλλης, λίγο φαλακρός. Βαριά φωνή· σκουριασμένη. Τον κοιτάει μια στιγμή κατευθείαν στα μάτια. Σαν να βλέπει την απορία, τον δισταγμό του για λίγο. Κρατά ένα στίλο, Parker χρυσό, στα δάχτυλά του, το χτυπά νευρικά στο γραφείο.

«Λοιπόν, αστυνόμω Αποστόλου, οι συνεργάτες μου μου μίλησαν με εξαιρετικά λόγια για σας», αρχίζει. Παύση.

Πάλι μένει να τον κοιτάει κάπως λοξά και να σκέφτεται απορημένος. Σαν να αμφισβητούσε αν όλα αυτά που άκουσε ήταν πράγματι αλήθεια, τώρα που τον είχε μπροστά του, με σάρκα και οστά· είναι τόσο ικανός;

«Κοίταξα τον φάκελό σας. Και... επιβεβαίωσα όσα διάβασα εκεί. Βλέπω έχετε μετεκπαιδευτεί στις Ηνωμένες Πολιτείες, σε θέματα που αφορούν τη διερεύνηση κοινών εγκλημάτων. Αλλά ας μιλήσουμε χωρίς περιστροφές. Πριν από λίγο ο επικεφαλής του Τμήματος Ανθρωποκτονιών, ο αστυνομικός υποδιευθυντής, υπέβαλε την παραίτησή του. Εδώ την έχω», λέει σαν βραχνοκόρακας και σηκώνει ψηλά ένα χαρτί. «Θέλω να είμαι ειλικρινής μαζί σας, αστυνόμω Αποστόλου. Του ανέθεσα το μεσημέρι την υπόθεση της τετραπλής δολοφονίας στο ξενοδοχείο... και τον προειδοποίησα. Ή θα διαλευκάνει σύντομα τις δολοφονίες ή θα χάσει το κεφάλι του. Ο πρωθυπουργός ανησυχεί, ανησυχεί πολύ. Το απόγευμα με κάλεσε εκτάκτως στο πρωθυπουργικό μέγαρο. Τον πιέζουν. Ευρωπαίοι και Αμερικά-

νοι. Θέλουν τους δολοφόνους. Όταν γύρισα, ο επικεφαλής του Τμήματος Ανθρωποκτονιών προφασίστηκε κώλυμα. Προσωπικοί λόγοι, λόγοι υγείας, κάτι τέτοιο τέλος πάντων. Δεν ήταν ικανός ν' αντέξει το βάρος της ευθύνης. Ζήτησα πάραυτα την παραίτησή του. Για την Ελληνική Αστυνομία είναι θέμα τιμής αυτή η υπόθεση. Και είναι ζήτημα υψίστης ασφαλείας για τη χώρα. Αστυνόμω Αποστόλου, σας μιλώ ευθέως. Και θέλω κι εσείς να είστε ειλικρινής μαζί μου. Σας ζητώ να αναλάβετε εσείς αυτή την υπόθεση. Αν η απάντησή σας είναι καταφατική, την ώρα που θα βγαίνετε από αυτό το γραφείο θα είστε ο επικεφαλής του Τμήματος Ανθρωποκτονιών, ο νέος αστυνομικός υποδιευθυντής. Θα εκκρεμεί μονάχα η υπογραφή της προαγωγής από τον υπουργό. Εννοείται πως αν αποτύχετε, θα χάσετε κι εσείς το κεφάλι σας, αλλά θα χάσω κι εγώ το δικό μου. Μαζί θα πάμε στα τάρταρα. Αστυνόμω Αποστόλου, μπορείτε να σηκώσετε αυτό το βάρος; Μπορείτε να αναλάβετε την υπόθεση; Θέλω τώρα, αυτή τη στιγμή την απάντησή».

Ο Αποστόλου αιφνιδιάζεται. Είναι ανέλπιστη η πρόταση του αρχηγού. Σκέφτεται αστραπιαία τις επιλογές του. Για λίγα δευτερόλεπτα το εξετάζει στο μυαλό του. Δεν έχει χρόνο. Ο χρόνος σας μετράει από τώρα. Πρέπει να απαντήσει. Γρήγορα. Όπως τότε... Απλός αστυνομικός. Θυμάται. Εισέβαλε με έναν συνάδελφό του σε διαμέρισμα στην Κυψέλη. Τα όπλα προτεταμένα. Είχαν πληροφορίες για ναρκωτικά. Κατευθύνθηκε προς την κουζίνα και ο άλλος προς το υπνοδωμάτιο. Τότε αντήχησε ο πυροβολισμός. Άκουσε ένα *αχ!* – *ααααχ* παρατεταμένο, επώδυνο– του συναδέλφου του. *Ααααχ!* Ύστερα, τον γδούπο του σώματος καθώς πέφτει. Στράφηκε στον διάδρομο και είδε τον κακοποιό να κρατάει πιστόλι. Είχε μόλις πυροβολήσει και ετοιμαζόταν να δώσει τη χαριστική βολή στον αστυνομικό που ξαπλωμένος αιμορραγούσε και με γουρλωμένα τα μάτια κοίταζε καταπρόσωπο τον θάνατο. Ο Αποστόλου πήρε αστραπιαία την απόφαση, δε δίστασε· πάτησε δυο φορές τη σκανδάλη και ο άλλος έπεσε νεκρός. Κάλεσε ασθενοφόρο. Ο

συνάδελφός του σώθηκε χάρη σ' αυτόν, φτηνά τη γλίτωσε. Με μια σφαίρα στον ώμο. Επιπόλαιο τραύμα. Έτσι πήρε την πρώτη προαγωγή του.

Λοιπόν, Αποστόλου, αυτή είναι η μεγάλη πρόκληση, σκέφτεται. Μ προς γκρεμός και πίσω ρέμα. Τι να κάνει; Ήταν μαθημένος στις προκλήσεις. Τόσα χρόνια τη δουλειά του την έβαζε πάνω απ' όλα, πάνω από τον εαυτό του, την οικογένειά του. Γι' αυτό προχώρησε, γι' αυτό πήρε προαγωγές κι έφτασε ως εδώ. Όχι αναίμακτα. Είχε το τίμημά της αυτή η ιστορία. Αλλά τώρα είναι η μεγάλη ευκαιρία να αναρριχηθεί στην ανώτατη ιεραρχία. Τόσο νωρίς. Δεν είναι μωροφιλόδοξος. Αλλά προσδοκούσε μια ζωή αυτή τη στιγμή. Και να που ήρθε. Ήρθε νωρίτερα. Είναι η ευκαιρία του. Ή αυτό ή θα γκρεμιστεί στο βάραθρο. Και θα παρασύρει μαζί και την οικογένειά του. Το μέλλον της. Το ρίσκο είναι μεγάλο.

Όμως... όμως μπορεί να αρνηθεί; Μπορεί να προδώσει την εμπιστοσύνη του αρχηγού του, να αγνοήσει τη θέλησή του και να συνεχίσει σαν να μη συμβαίνει τίποτα; Μπορεί ν' αρνηθεί το καθήκον του; Γι' αυτό δεν αγωνίζεται με ακεραιότητα, χωρίς υποχωρήσεις και συμβιβασμούς όλα αυτά τα χρόνια; Όχι, δεν μπορεί. Δεν μπορεί να τα αγνοήσει όλα αυτά. Η απάντηση είναι πως δεν μπορεί. Και η απάντηση προς τον αρχηγό είναι ένα ναι, ένα ξερό ναι, που ανεβαίνει, ανεβαίνει, βγαίνει βαθιά μέσα από τον λαιμό του, βραχνό. Το ακούει εκείνο το ναι ξαφνικά, σαν να το 'χει πει κάποιος ξένος, κάποιος άλλος, αυτή δεν είναι η φωνή του. Όχι, δεν είναι. Μα έπειτα σηκώνει το κεφάλι και καρφώνει το βλέμμα του στον αρχηγό, ευθύ και σίγουρο. «Θα κάνω ό,τι μπορώ, αρχηγέ! Ό,τι είναι ανθρωπίνως δυνατόν για να σας δικαιώσω».

Ο πατέρας μου ερχόταν στο σπίτι ανήσυχος· αφρημένος. Γυρνούσε από τη δουλειά σκοτεινιασμένος. Καθόταν μαζί μας για λίγο στη βεράντα ίσα ίσα για να δώσει το «παρών» του, να πει μια καλησπέρα. Δεν ήταν καλά. Ήταν χαμένος. Στον κόσμο του. Του μιλούσαμε και πολλές φορές έμενε με το στόμα ανοιχτό να κοιτάζει το κενό, τα φώτα της πόλης, τ' αστέρια ψηλά στον ουρανό.

Κι ύστερα σηκωνόταν κι έφευγε. Η πλάτη του έδειχνε βαριά, κύρτωνε, τα χέρια του κρεμούσαν, ένα βάρος αόρατο, ασήκωτο τον γονάτιζε. Κλεινόταν στο γραφείο του. Η μάνα μου ανησυχούσε, δεν ήξερε. Το έβλεπα στο θλιμμένο της πρόσωπο. Στα όμορφα γαλανά μάτια που θόλωναν, ξεθώριαζαν ξαφνικά, έτοιμα να πλημμυρίσουν. Ναι, έβλεπα το δάκρυ να ισορροπεί στην άκρη του έσω κανθού. Τον άκουγε τα βράδια, άγριες ώρες, να αναδεύεται στο κρεβάτι δίπλα της. Να αναστενάζει. Κι έπειτα να βγαίνει μόνος στο μπαλκόνι, πατώντας στ' ακροδάχτυλα να μην τον πάρει είδηση. Κάρφωνε το βλέμμα του στην ανατολή, πάνω από την κατεχόμενη Λευκωσία και τον Πενταδάκτυλο, και κάπνιζε το ένα τσιγάρο μετά το άλλο. Το πρωί η μάνα μου έβρισκε το τασάκι γεμάτο. Φίσκα. Στάχτες κι αποσίγαρα στριμμένα, πατικωμένα, τσακισμένα. Rothmans Royals. Τι τον έτρωγε δεν της είπε ποτέ. Δεν ήθελε. Ήθελε να τραβήξει μόνος του το ζόρι. Ήταν η δουλειά, το άγχος, ένα νέο κατάσταση που ήθελε ν' ανοίξει – τάχα. Η μάνα μου ψυχανεμιζόταν. Δεν ήταν αυτό. Δεν ήταν ποτέ έτσι ο πατέρας μου. Τώρα η άβυσσος έχασκε ανάμεσά τους. Σκοτεινή, αγεφύρωτη. Κι αυτός ήξερε πως δε γινόταν πιστευτός, αλλά πετούσε μια φθηνή δικαιολογία. Να ξεγλιστρήσει. Την αλήθεια τη μάθαμε αρ-

γότερα. Όταν έφυγε πια, μια για πάντα, εκείνο το σούρουπο από τη ζωή μας.

Δεν έζησε εύκολα χρόνια ο πατέρας μου. Όχι. Εγκατέλειψε το χωριό του, τον Άγιο Επίκτητο στην Κερύνεια, κυνηγημένος μέσα στην κόλαση του πολέμου. Την ώρα που οι εισβολείς έφταναν στα πρώτα σπίτια, στην αναμπουμπούλα, τη στιγμή που τα αεροπλάνα έκαναν βουτιά έτοιμα να ρίξουν ναπάλμ, να ξεράσουν φωτιά και θάνατο, ανήμερα του Προφήτη Ηλία, αυτός μούσκεμα, ιδρώτας κι αγωνία και φόβος μαζί, έτρεξε να σωθεί. «Φύγε, φύγε προς τον Πενταδάκτυλο, θα σε προλάβουμε», του είπαν οι γονείς του που ήθελαν να μαζέψουν έναν μπόγο ρούχα ακόμα από το σεντούκι, να ξεθάψουν κάτι πενταροδεκάρες. Η αδελφή του έλειπε σε κατασκήνωση στο Τρόοδος. Ήταν μακριά, δεν κινδύνευε. Βαστούσε στα χέρια του, τυλιγμένα με ένα κομμάτι πανί, ρετάλι παλιοςέντονου, την παμπάλαιη κουμπούρα και το γιαταγάνι του προ-προπάππου του, του Δράκου. Του τα 'δωσε ο πατέρας του την τελευταία στιγμή. «Τον νου σου!» Τον ξεπροβόδισε στην πόρτα, τον χτύπησε στην πλάτη, «τρέξε!», έφυγε. Τα κρατούσε κι έτρεχε, έτρεχε πίσω από τον κόσμο που το 'σκαγε αλαφιασμένος. Ήταν μόλις δέκα χρόνων. Προσπέρασε αυτοκίνητα τυλιγμένα στις φλόγες, καρβουνιασμένα πτώματα. Η μυρωδιά της καμένης σάρκας. Τα πετρωμένα κορμιά. Τα ανασηκωμένα χέρια, στραμμένα στον ουρανό. Ο πόνος και ο τρόμος στο παραμορφωμένο πρόσωπο. Θεέ μου! Φρίκη. Απέστρεψε το κεφάλι. Και έσπευσε να φύγει, λαχανιασμένος. Κοίταγε πίσω να δει, μα οι δικοί του δεν ήταν πουθενά, άφαντοι. Διέσχισε μόνος τον Πενταδάκτυλο, έγειρε την κορφή του και έφτασε στη Λευκωσία. Βρήκε καταφύγιο σ' ένα δημοτικό σχολείο, κόσμος πολύς, σαρδέλες. Ξάπλωνε κατάχαμα, στεκόταν στην ουρά για το συσσίτιο κι είχε πάντα στα χέρια του το πανί με τα κειμήλια. Ήταν η έγνοια του, να μην τα χάσει, να μην τ' αρπάξει κανείς. Να μην κοπεί ο ομφάλιος λώρος με τις ρίζες, την ιστορία του. Έπειτα από δυο τρεις μέρες άκουσε την ανακοίνωση του Ερυθρού Σταυρού στο

ραδιόφωνο. Το όνομά του, το χωριό του, πού χάθηκε. Τον αναζητούσαν οι δικοί του που στο παρά πέντε, προτού ο κάβουρας κλείσει τις δαγκάνες του, κατόρθωσαν να ξεφύγουν. Κι έτσι έσμιξαν ξανά. Ρίχτηκε στην αγκαλιά της μάνας του. Πάνω στο στήθος της άκουγε τον υπόκωφο ήχο της καρδιάς της, που άρχισε πάλι να χτυπά, τα δάκρμά της έσταζαν στα μάγουλά του. Είχαν πιστέψει πως δε θα τον ξανάβλεπαν, πως χάθηκε μέσα στη φωτιά. Ανάμεσα σε τόσο θάνατο, προσφυγιά και δυστυχία, εκεί στον καταυλισμό, αυτοί, παράταιροι, έδειχναν πάλι ευτυχισμένοι. Αλλά ποτέ πια τα πράγματα δε θα 'ταν τα ίδια. Όχι, τέρμα η ανέμελη ζωή, τέρμα η παιδική αθωότητα, τέρμα ο παράδεισός του. Ένα αόρατο χέρι, δρεπάνι, χτύπησε τον αγέρα και τον ξερίζωσε από το όνειρο.

Για μήνες έζησαν στα αντίσκηνα, για χρόνια σε προσφυγικούς συνοικισμούς. Τσιμεντομπλόκ. Νοβοπάν. Λαμαρίνες. Ο παππούς μου πέθανε σ' ένα καμαράκι στενό, σαν φυλακή. Καρκίνος. Μαράζι. Τις τελευταίες του στιγμές, την ώρα που ο θάνατος σήκωνε ψηλά το δρεπάνι του, αυτός θαρρούσε πως ήταν πάλι στο λεμονοδάσος του. Σούρουπο. Πως κρατούσε το φτυάρι και πότιζε το περιβόλι του. Μύρισε ξανά το βρεγμένο χώμα και τους λεμονοανθούς του. Και τα χείλη τα σφιγμένα από τον πόνο χαλάρωσαν. Και πριν από τον τελευταίο ρόγχο, ένα αχνό χαμόγελο σχηματίστηκε στα χείλη. Έτσι έφυγε ο παππούς μου, χαμογελαστός. Η γιαγιά μου τον ακολούθησε λίγα χρόνια αργότερα. Ίσα ίσα που πρόλαβαν να παντρέψουν την αδελφή του πατέρα μου. Το αντρόγνυνο έφευγε σε μια βδομάδα για την Αυστραλία. Μετανάστες. Είχαν στρώσει δυο τρία τραπέζια για τους καλεσμένους. Ένα φτωχό, φτωχικό γαμήλιο δείπνο. Δείπνο αποχαιρετισμού. Η γιαγιά μου κάθε τόσο έτρεχε παράμερα, την έπαιρνε το παράπονο. Βούρκωναν τα μάτια της. Τέτοια χαρά... Δεν ξανάδαν ποτέ το σπίτι τους, το παλιό αρχοντικό με το μεγάλο μπαλκόνι στην άκρη της θάλασσας. Ούτε το λεμονοδάσος του παππού μου. Ούτε αυτό.

Ο πατέρας μου έμεινε πεντάρφανος στην τελευταία τάξη

του λυκείου. Η αδελφή του ήθελε να τον πάρει μαζί της στην Αυστραλία. Του έστειλε πρόσκληση, εισιτήρια. Επέμενε, αλλά αυτός δεν ήθελε, πάτησε πόδι, δεν ήθελε να ξενιτευτεί. Έμεινε λίγα χρόνια με μια θεία του. Το όνειρό του να σπουδάσει το εγκατέλειψε. Όσο και να το 'θελε, οι δυσκολίες αποδείχτηκαν ανυπέρβλητες. Ήθελε να γίνει γεωλόγος, βοτανολόγος, εντομολόγος, κάτι τέτοιο. Αγόραζε βιβλία και διάβαζε. Η γεωμορφολογία της Κύπρου, τα ενδημικά έντομα και τα φυτά. Η πανίδα. Όχι, δεν μπόρεσε. Από τα είκοσι, μετά τη στρατιωτική του θητεία, ρίχτηκε με τα μούτρα στη δουλειά. Για ένα ξεροκόμματο στην αρχή. Μέχρι που σιγά σιγά μάζεψε το κομπόδεμά του, και κυρίως με δανεικά, άνοιξε το πρώτο του μαγαζί. *Είδη αλιείας Γιώργος Σοκαρδής*. Είχε μανία, αρρώστια με το ψάρεμα. Από παιδί. Με αυτοσχέδια σύννεργα, πετονιά δεμένη στα καλάμια που έκοβε από τον κοντινό χείμαρρο, στραβωμένη παραμάνα για αγκίστρι. Μετά το σχολείο, πετούσε τη σάκα του στο σπίτι κι έφευγε σφαίρα για το ψάρεμα. Χωνόταν ανάμεσα στα βράχια, στις παραλίες, στους ερημικούς κολπίσκους του χωριού του. Δυο βήματα από τη θάλασσα ήταν το σπίτι του. Έτσι έκανε το χόμπι του επάγγελμα. Το μικρό μαγαζάκι πρόκοψε, τα δανεικά ξεπληρώθηκαν. Πήγε παρακάτω. Μεγαλοκατάστημα εκατόν πενήντα τετραγωνικών. Άνοιξε και δεύτερο και σύντομα ο Γιώργος Σοκαρδής, ο πρόσφυγας, που δεν είχε μία, που ήρθε με ένα παντελόνι κι ένα βρακί στις ελεύθερες περιοχές, έγινε αποκλειστικός εισαγωγέας γνωστών ειδών αλιείας. Ευρωπαϊκές φίρμες. Αμερικάνικες. Γιαπωνέζικες. Προμήθευε την αγορά της Λευκωσίας, ανοίχτηκε και στις άλλες πόλεις. Μέσα σε δέκα χρόνια έχτισε μια μικρή αυτοκρατορία. Με την τύχη και την επιμονή του. Το μεράκι του.

Μου άρεσε να χάνομαι στο κατάστημα, να χαζεύω τις πετονιές, τα μολύβια, τους πολύχρωμους φελλούς, τα αγκίστρια, τους μηχανισμούς, τα ψαροκάλαμα. Σύννεργα για όλα τα γούστα. Και τα πορτοφόλια. Το απόγευμα περνούσα από κει. Άκουγα ιστορίες από τους ψαράδες που έρχονταν να ψωνί-

σουν. Υπερβολές ή όχι, πραγματικότητα ή φαντασία, όσα διηγούνταν μου θύμιζαν τα παραμύθια της Χαλιμάς. Ο πατέρας μου έπαιρνε τις κουβέντες ένα βήμα παρακάτω. Ήξερε απίστευτα, ατελείωτα ανέκδοτα για το ψάρεμα. Συνήθως σοκαριστικά. Τα έλεγε παρουσία μου, η μάνα μου τον μάλωνε. *Μπροστά στο παιδί;* Ήταν εκπληκτικός παραμυθάς. Όπως όλοι οι ψαράδες λίγο πολύ, φαντάζομαι. Διάβαζε οτιδήποτε αφορούσε το ψάρεμα, τα ψάρια και τη συμπεριφορά τους, κι έφτασε να 'χει στο σπίτι μια σημαντική, πλούσια κι εξειδικευμένη βιβλιοθήκη.

Έτσι έχτιζε τις σχέσεις με τους πελάτες του. Τους ήταν πιστός και του ήταν πιστοί. Αντάλλασσαν πληροφορίες. Με ορισμένους πήγαινε για ψάρεμα τα Σαββατοκύριακα. Με ψαροκάλαμα και με τη βάρκα ανοιχτά στο πέλαγος για δίχτυα ή συρτή. Μέσα από τα διαβάσματα, τις εμπειρίες και τα πειράματα τελειοποίησε τις τεχνικές του. Ήταν ικανός, ικανότατος ψαράς. Και το ψάρι δε μας έλειπε ποτέ.

Με προσωπικό μεράκι έχτιζε και το σπίτι μας. Σ' έναν λόφο της Λευκωσίας να δεσπόζει. Το μικρό του παλάτι. Με λιτή πρόσοψη, πέτρα, μπαλκόνι, να θυμίζει το παλιό αρχοντικό στο χωριό. Έτσι το ήθελε, αυτές τις οδηγίες έδωσε στον αρχιτέκτονα. Έτρεχε τις λεπτομέρειες, έλεγχε καθημερινά τους μαστόρους. Ήθελε να βλέπει το βράδυ τα φώτα της πόλης ν' απλώνονται στα πόδια του κι απέναντι τον Πενταδάκτυλο, να ονειρεύεται. Πέρα από την οροσειρά, πλάι στη θάλασσα, στα ριζά του βουνού βρισκόταν το χωριό του. Έκλεινε τα μάτια και φανταζόταν πως ήταν και πάλι εκεί.

Σχεδίασε ο ίδιος τον κήπο, έσκαβε, φύτευε, πότιζε, κλάδευε, ψέκαζε. Εκεί καθόμασταν τα απογεύματα και τα βράδια τους καλοκαιρινούς μήνες, κάτω από ένα ξύλινο περίπτερο δικής του κατασκευής. Γύρω γύρω φύτεψε τριανταφυλλιές, κόκκινες, ροζ, λευκές. Χαμηλά η πόλη, απέναντι ο Πενταδάκτυλος. Σκοτεινός το βράδυ, πληγωμένος από τη σημαία του κατακτητή. Λαμπερός στο φως του ήλιου.

Έπειτα ήρθε η χρυσή εποχή του χρηματιστηρίου. Ο καλύ-

τερος φίλος του πατέρα μου, συμμαθητής του στο λύκειο, διηύθυνε χρηματιστηριακό γραφείο. Τον συμβούλευσε να επενδύσει. Δεν είπε τίποτα στη μάνα μου. Δεν ήξερε κανείς. Το κρατούσε μυστικό. Επένδυσε ένα μικρό κεφάλαιο. Έγινε η αρχή. Κι όπως συμβαίνει συνήθως, το μικρό έγινε μεγάλο. Του άνοιξε η όρεξη. Το ρίσκο μεγάλωσε. Ο φίλος τον έπεισε να επενδύσει κι άλλα. Κι άλλα. Του υποσχόταν, ορκιζόταν, πως σε δυο χρόνια το πολύ, το κεφάλαιό του θα είχε αβγατίσει, τόσο που δε θα το πίστευε. «Σαν τα αυγά του οξύρρυγχου, φίλε μου, μαύρο χαβιάρι!» του είπε καγχάζοντας ο άλλος, στη γλώσσα που ήξερε. Θα εξοφλούσε το σπίτι, θα αποκτούσε ιδιόκτητα καταστήματα, τέρμα τα νοίκια, θα μας εξασφάλιζε μια ζωή κι εγώ θα μπορούσα να σπουδάσω στα καλύτερα πανεπιστήμια του εξωτερικού. Ότι δεν μπόρεσε αυτός, το άπιαστο όνειρο, ήθελε να το ζήσω εγώ.

Οι δείκτες ανέβαιναν· όλο ανέβαιναν. Ο πατέρας δανείστηκε, δανειζόταν, επένδυε. Ερχόταν στο σπίτι μέσα σε τρελή ευφορία. Σε δυο χρόνια θα 'βγαζε τόσα λεφτά όσα δεν κέρδισε τίμια, με τον ιδρώτα του, σε δεκαπέντε χρόνια. *Ο οξύρρυγχος. Το μαύρο χαβιάρι.* Θα περίμενε μέχρι το τέλος του έτους, 1999, αυτό ήταν το χρονικό του όριο, πριν από την αυγή της νέας χιλιετίας, να ρευστοποιήσει τα κέρδη του, να ξεπληρώσει τα χρέη. Τότε θα μας ανακοίνωνε το μεγάλο νέο. Για να το γιορτάσουμε, είχε αγοράσει εισιτήρια για ένα μεγάλο ταξίδι στην Αμερική. *Έκπληξη!* Νέα Υόρκη, Φλόριντα και Μαϊάμι, Τέξας, Αριζόνα και Γκραντ Κάνυον, Καλιφόρνια, Λος Άντζελες και Σαν Φρανσίσκο, Ουάσινγκτον.

Και τότε ήρθε η καταστροφή. Εξπρές. Οι μετοχές άρχισαν να κατακυλούν. Κανείς δεν αγόραζε. Ο πατέρας μου έχασε όλα του τα χρήματα. Και μαζί την ισορροπία του. Ότι έχτισε με τόσο κόπο κατέρρευσε σε μια στιγμή. Ήξερε πως η επιχείρησή του χρεοκόπησε πια. Τα χρέη ήταν υπέρογκα. Η πλάτη του κύρτωνε μέρα με την ημέρα, καμπούριαζε, λυγίζε. Στην αρχή καθόταν για λίγο μαζί μας στον κήπο, ίσα ίσα η συνήθεια.

Βυθιζόταν στη σιωπή, κάτι ψιθύριζε στα άναίμα χείλη του, έκανε σιγά σιγά τη φωνή του. Εκείνος ο συμπαγής, ψηλός όγκος δίπλα δεν ήταν ο πατέρας μου. Ήταν ίσκιος. Αέρας. Τώρα δεν έβλεπε τα φώτα της πόλης από κάτω, αλλά το χάος, ένα δυσθεώρητο κενό, μιαν άβυσσο που τον κατάπινε. Κι έπειτα σερνόταν στο γραφείο, κλεινόταν εκεί με τις ώρες, μόνος. Το βράδυ σηκωνόταν από το κρεβάτι, την έβγαζε στο μπαλκόνι καπνίζοντας μέχρι την ανατολή του ήλιου.

Η συμπαιγνία τραπεζιτών, χρηματιστών, πολιτικών έφερε την καταστροφή. Το 50% των νοικοκυριών είχαν επενδύσει στο χρηματιστήριο δύο δισεκατομμύρια ευρώ μέσα σε έναν χρόνο. Οι χρηματιστές εκμεταλλεύονταν, οι τραπεζίτες δάνειζαν, οι πολιτικοί ενθάρρυναν, οι λίγοι και πονηροί έβγαζαν λεφτά με το τσουβάλι στην πλάτη των πολλών, αφελών κι απονήρευτων. Τα δύο δισεκατομμύρια πέρασαν στα χέρια υψηλών εισοδηματικών στρωμάτων. Εύκολα. Κανείς δεν πήγε φυλακή, κανείς δεν τιμωρήθηκε.

Κι ένα απόγευμα, ακούσαμε το *μπαμ!* *Μπαμ*, ο αναθεματισμένος ξερός ήχος, σύντομος, διαπεραστικός, έσκισε τον αγέρα, έφτασε κοντά μας. *Μπαμ*.

Στην αρχή δεν καταλάβαμε. Είπαμε θα έπεσε κάτι. Κάτι βαρύ, μεγάλο. Έσπασε. Πήγε μέσα η μάνα μου. Όταν άνοιξε την πόρτα του γραφείου, έσυρε μια κραυγή. Στο πρόσωπό της είδα τον τρόμο. Τα μάτια γουρλωμένα, θάλασσα φουρτουνιασμένη, οι μύες τεντωμένοι, το δέρμα πανιασμένο. Κοίταξα πάνω από τον ώμο της, την ώρα που πισωπατούσε έντρομη. Τον είδα, τον είδα τον πατέρα μου. Ήταν γερμένος μπροστά, πάνω στο γραφείο. Τα χαρτιά, οι ξύλινες συλλεκτικές πίπες, ήταν όλα βαμμένα με αίμα. Στην οθόνη του υπολογιστή η πορφυρή γραμμή σερνόταν ακόμη αργά αργά προς τα κάτω. Στον δεξιό κρόταφο έχασκε μια τρύπα. Από κει χώθηκε η σφαίρα, βγήκε από τον αριστερό κρόταφο και σφηνώθηκε στον τοίχο. Στο έπιπλο, στο γραφείο, κάτω στο πάτωμα είχαν κολλήσει τρίχες, αίμα, μυαλά.

21 Απριλίου 1870

Η δολοφονία τεσσάρων επιφανών Ευρωπαίων από τη συμμορία των Αρβανιτάκηδων θα συνταράξει συθέμελα την Ελλάδα. Η Σφαγή στο Δήλεσι, όπως έμεινε γνωστή στην Ιστορία, θα στρέψει την Ευρώπη κατά της χώρας και θα αποκαλύψει τη βαθύτατη διαφθορά του πολιτικού συστήματος και τη σχέση του με το φαινόμενο της ληστείας. Ταυτόχρονα, θα αναδείξει τις παθογένειες του ελληνικού κράτους από τη σύστασή του, τα οικονομικά συμφέροντα που δρουν στο παρασκήνιο, αλλά και την απροκάλυπτη επέμβαση των ξένων δυνάμεων στη χώρα.

21 Απριλίου 2013

Η φρικτική δολοφονία δύο απεσταλμένων της τρόικας σε κεντρικό ξενοδοχείο των Αθηνών θα στρέψει και πάλι την ευρωπαϊκή κοινή γνώμη κατά της χώρας. Εν μέσω μιας πολύπλευρης κρίσης, η Ελλάδα θα καταστεί ξανά το μαύρο πρόβατο. Το σημείωμα που θα αφήσει ο δολοφόνος στη σκηνή του εγκλήματος θα συνδέσει το γεγονός με τη Σφαγή στο Δήλεσι. Η συμμορία των Αρβανιτάκηδων θα ξαναζωντανέψει 143 χρόνια μετά.

***Ένα μυθιστόρημα που κινείται
ανάμεσα στο παρελθόν και το παρόν,
την εκδίκηση και το καθήκον,
την αγάπη και το μίσος.***

Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ

www.psichogios.gr

ΚΩΔ. ΜΗΧ. ΣΗΜ. 16668

ΓΙΑ ΑΝΑΓΝΩΣΤΕΣ ΜΕ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ